

Аутизм

Що таке аутизм?

Інформація для батьків

Інформація для педагогів

Інформація для батьків

СИМПТОМИ РОЗЛАДІВ СПЕКТРУ АУТИЗМУ (РСА)

Це один із найпоширеніших видів розладів психологічного розвитку у дітей, який характеризується порушеннями у сферах соціального розвитку дитини, розвитку мови, здатності спілкуватися, а також стереотипною, обмеженою поведінкою.

На сьогодні дослідники виокремлюють не лише аутизм (ранній дитячий аутизм – РДА), а цілу групу розладів спектру аутизму (РСА), оскільки існує декілька можливих форм порушень - різних за важкістю та ступенем вираженості симптомів. Діти з РСА можуть дуже відрізнятися за здатністю встановлювати контакт з оточуючими як за допомогою мови, так і невербального спілкування, а також за рівнем інтелектуального розвитку.

Важко відшукати хоча б двох дітей із однаковими симптомами аутизму. І якщо говорити про спектр та крайні форми вираженості симптомів, – це, з одного боку, *соціально ізольовані немовні діти з вираженою інтелектуальною недостатністю*, а з іншого – *діти з високим інтелектом, розвинутою мовою, але дуже обмеженим колом інтересів та труднощами у спілкуванні і встановленні стосунків* (ця частина спектру отримала назву **синдрому Аспергера**, або **високофункціонального аутизму**).

Нижче наводяться найбільш типові **симптоми РСА**. Втім їхня наявність не обов'язково означає діагноз аутизму у дитини. Ці симптоми можуть бути обумовлені іншими розладами чи можуть бути частиною нормального розвитку дитини. Наявність аутизму може встановити лише компетентна команда фахівців на основі врахування усіх компонентів діагностичних критеріїв щодо РСА.

- Дитина рідко встановлює зоровий контакт або ж встановлює його в незвичний спосіб (наприклад, дивиться скоса на вас чи наче крізь вас).
- Виявляє значно менше цікавості до навколишнього світу, ніж від неї сподіваються.
- Переважно бавиться сама, перебуває наче у своєму власному світі.
- Не наслідує ігри інших дітей, поведінки батьків.
- Зовсім не виявляє зацікавлення до гри з однолітками.
- Дитина починала говорити, а потім перестала.
- Не реагує на прості вказівки, на звертання до неї, хоча її поведінка в інших ситуаціях свідчить про те, що у дитини немає проблем зі слухом.
- Розвиток мовлення дитини не відповідає її вікові.
- Механічно повторює почуті слова, наприклад, висловлювання з телепрограм. Повторює їх багаторазово.
- У спілкуванні не використовує ні жестів, ні міміки.
- Повторює у відповідь останні слова, з якими до неї звертаються.
- Надмірно боїться різких звуків (наприклад, шуму пилососа), часто затуляє при цьому долонями очі, вуха.
- Не хоче, щоби її торкалися, обіймали, гладили по голові.
- Має стереотипні рухи, наприклад, клацає пальцями, крутить головою, погойдується.
- Протестує проти змін у середовищі довкола неї чи в способі життя (наприклад, проти зміни меблів у помешканні чи зміни маршруту, яким ходить у садочок).
- Надмірно захоплюється числами, датами, поодинокими предметами, однією темою. Їй подобається крутитися на місці, або ж вона захоплюється предметами, що крутяться.
- Має обмежене коло уподобань, наприклад, бавиться лише одним (часто незвичним) предметом, часто і багаторазово складає в ряд свої іграшки і т.п.
- Дитину важко зупинити в її повторюванні стереотипних дій чи фраз, відвернути її увагу на щось інше.

- Прив'язується до незвичних речей, любить бавитися стрічками, камінцями, паличками чи волоссям і т.п.

Потребує точного дотримання встановлених ритуалів, різко реагує на будь-які зміни (наприклад, наполегливо вимагає дотримуватися однакової послідовності дій, купуючи щось у крамниці, або ж їсти лише з певного посуду, вдягатися тільки у такий, а не інший одяг, ходити постійно тією самою дорогою і т.п.).

ПРИЧИНИ РОЗЛАДІВ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Причини розладів спектру аутизму лежать у будові та функціонуванні мозку. Оскільки цих причин може бути багато, тому і таким широким є спектр розладів, але всі вони сходяться до спільного кінцевого нейробіологічного субстрату – порушення функцій та взаємодії певних структур мозку, що відповідають за інтеграцію та синтез інформації, що надходить із різних сенсорних каналів, а також зон мозку, які відповідають за організацію поведінки загалом і соціальної зокрема. *Сьогодні ми можемо з більшою чи меншою певністю сказати, що, ймовірно, основними тут є генетичні причини (полігенного характеру) разом із фактором органічного ураження центральної нервової системи (він може бути основним чи додатковим етіологічним фактором у меншій кількості випадків).*

Довгий час помилково вважалось, начебто аутизм обумовлений психологічними факторами, як от негативне ставлення до дитини з боку батьків. На сьогодні це припущення однозначно відкинено, і РСА визнані етіологічно виключно біологічними розладами. *Симптоми аутизму обумовлені особливостями будови та функціонування головного мозку дитини.*

ДІАГНОСТИКА РОЗЛАДІВ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Діагностика РСА вимагає компетентної команди фахівців – дитячого психіатра, психолога, логопеда, спеціального педагога. Завданням фахівців є у співпраці з батьками всебічно обстежити дитину, рівень її розвитку у різних сферах і лише тоді на основі встановлених діагностичних критеріїв та із застосуванням спеціальних діагностичних шкал та протоколів визначити остаточний діагноз дитини, а також можливі супутні розлади та проблеми.

На основі такого комплексного діагнозу в Центрі розвитку батькам будуть роз'яснені особливості специфічної форми РСА їхньої дитини, а також запропоновані адекватні рекомендації по цілісній програмі допомоги дитині.

ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА РОЗЛАДІВ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Допомога дітям з розладами спектру аутизму – це довготривалий процес. Ми усвідомлюємо, що мозок дитини з РСА опрацьовує інформацію в особливий спосіб і саме цим зумовлюються труднощі її розуміння цього світу, зокрема людських стосунків, – звідси походить ота властива особам з аутизмом «соціальна сліпота». Тому загальна ідея допомоги полягає у тому, що ми маємо допомогти дитині розуміти світ, «подати» інформацію у такий спосіб, щоб вона навчилася розуміти, як у цьому світі жити, як з ним взаємодіяти – і зрештою розвиватися, реалізувати в ньому свій потенціал, будувати стосунки. Це і є завданням різноманітних педагогічних, логопедичних, психологічних методик та втручань, спрямованих на те, щоб учити дитину розуміти світ, спілкуватися, взаємодіяти тощо.

ЯК ДОПОМОГТИ ДИТИНІ, ЯКА СТРАЖДАЄ НА АУТИЗМ

У батьків є багато способів допомогти дитині з розладом аутистичного спектру. Однак при цьому важливо забезпечити собі необхідну підтримку. Коли ви виховуєте дитину з даним розладом, турбота про себе - не розкіш і не прояв егоїзму, а необхідність. Сила духу допоможе вам стати найкращими батьками. Рекомендації, запропоновані нижче, допоможуть вам полегшити життя з дитиною, яка страждає на аутизм.

Поради батькам про підтримку та лікування дитини з аутизмом

Якщо вашій дитині недавно поставили діагноз «розлад аутистичного спектру», найімовірніше, ви відчуваєте тривогу з приводу майбутнього. Ніхто не готовий почути, що його дитина нездужає й нещаслива, і діагноз «розлад аутистичного спектру» звучить загрозливо. Ви можете не знати, як найкраще допомогти дитині, або відчувати себе збитими з пантелику суперечливими порадами про лікування. Або, можливо, розмови про невиліковність аутизму переповнюють вас думками про марність будь-яких зусиль.

Хоча розлади аутистичного спектру й не можна «перерости», є багато способів допомогти дитині засвоїти нові навички та подолати труднощі розвитку. Державні програми, навчання вдома, поведінкова терапія, спеціальні програми шкільного навчання - усі ці заходи можуть задовольнити потреби дитини. Дотримуючись наміченого плану лікування, а також відчуваючи любов і підтримку, дитина зможе ефективно вчитися, рости й розвиватися.

Не чекайте, поки діагноз підтвердиться

Як батьки дитини з розладом аутистичного спектру, найкраще, що ви можете зробити, - почати лікування безпосередньо зараз. Шукайте допомогу, як тільки ви запідозрили, що з дитиною щось не так. Не чекайте, поки симптоми пройдуть самі або дитина їх переросте. Не чекайте й офіційного діагнозу. Чим раніше дитина з розладами аутистичного спектру отримає допомогу, тим більше вона отримує шансів на успішне лікування. Раннє втручання - найбільш ефективний спосіб прискорити розвиток дитини та зменшити частоту проявів аутизму протягом усього життя.

Якщо ваша дитина страждає на аутизм

1

Дізнайтеся більше про аутизм. Чим більше ви знаєте про розлади аутистичного спектру, тим краще будете підготовлені до прийняття рішень про лікування. Вивчайте методи лікування аутизму, ставте запитання, беріть участь в ухваленні всіх рішень про лікування.

2

Вивчіть усі прояви аутизму у вашої дитини. З'ясуйте, що викликає в дитини негативну поведінку, а що впливає позитивно. Що викликає стрес або лякає вашу дитину? Що заспокоює, дратує, веселить? Якщо ви розберетеся у факторах, що впливають на поведінку дитини, це допоможе в подальшому вирішувати проблеми й запобігати складним ситуаціям.

3

Прийміть усі особливості вашої дитини. Замість того, щоб акцентувати увагу на тому, що дитина відрізняється від інших і чого їй не вистачає, прийміть її з усіма перевагами й недоліками. Акцентуйте увагу на позитивній стороні її особистісних рис, радійте маленьким досягненням і припиніть порівнювати її з іншими дітьми. Відчуття того, що її люблять і приймають, допоможе дитині досягти максимальних результатів.

4

Не втрачайте надії. Неможливо передбачити розвиток розладу аутистичного спектру. Тому не робіть поспішних висновків про те, як складеться життя вашої дитини, вона, як і всі інші люди, які страждають на аутизм, здатна розвиватися та набувати нових навичок протягом усього життя.

Основою успішного подолання аутизму, є виконання в домашніх умовах та в умовах спеціальних центрів індивідуальної програми реабілітації хворої дитини. Природно, головне завдання тут лягає на плечі батьків. Тому першорядним кроком має стати ПРИЙНЯТТЯ того, що їх дитина страждає на аутизм. Адже вона не психічно хвора людина, у неї просто "інший спосіб бачення світу", їй трохи важче висловити свої почуття. Ось тут і потрібно їй допомогти, підтримати, навчити.

При правильному, наполегливому підході до виконання лікувальної (реабілітаційної) програми діти, хворі на аутизм, показують відмінні результати і можуть значною мірою відновлюватися, адаптуватися до нормального життя. Нерідко вони володіють даром або талантом у якійсь області мистецтва або знання.

Гіперчуттєвість до звуків та дотиків, затримка мовленнєвого розвитку, неврівноваженість. Такі проблеми розвитку дітей з аутизмом постають перед батьками особливих дітей.

Інтелектуальний розвиток цих дітей досить різноманітний. Серед них можуть бути діти з нормальним, прискореним, різко затриманим і нерівномірним розумовим розвитком. Відзначається також як часткова або спільна обдарованість, так і розумова відсталість.

Перша вікова криза припадає на вік між двома і трьома роками, коли у дитина диференціює себе з-поміж інших людей і диференціює людей на своїх і чужих. У цей період дитина починає впізнавати себе в дзеркалі і говорити про себе в першій особі. Зростання самосвідомості і прагнення до самостійності зумовлюють частоту емоційно-поведінкових розладів на цьому етапі. Прагнучи до незалежності, дитина проявляє негативізм і упертість на зауваження і заборони дорослих.

Для попередження емоційних і поведінкових розладів дуже важливо, щоб дорослі ставилися до малюка дбайливо, з великим терпінням і пошаною. При цьому у жодному випадку не можна пригнічувати або залякувати дитину, необхідно одночасно стимулювати і організовувати її активність, формувати довірливу регуляцію поведінки.

Особливо важливе значення у вихованні аутичної дитини має організація її цілеспрямованої поведінки шляхом чіткого розпорядку дня, формування стереотипної поведінки в певних ситуаціях.

Оскільки порушення аутичного спектра є наскрізними, то позитивний вплив на розвиток дитини має відбуватися комплексно. Йдеться про те, що у центр уваги мають потрапляти моторна, емоційна і пізнавальна сфери. Щодо моторної сфери варто отримати консультацію фахівців (а особливо важливо – ще й відпрацювати певні навички), як саме допомагати дитині у цьому напрямі. Вміти: активізувати прояви дитини, виконувати вправи на перерозподіл м'язової напруги, володіти різними способами зняття напруги, сприяти гармонізації тонічної регуляції в цілому, бо саме вона є підґрунтям повноцінного психічного розвитку.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 1. СТВОРІТЬ РОЗПОРЯДОК І БЕЗПЕЧНУ ОБСТАНОВКУ

Вивчення всієї наявної інформації про аутизм і участь в його лікуванні - тривалий процес. Для полегшення життя і собі, і дитині дотримуйтеся таких рекомендацій.

Будьте послідовні. Дітям, які страждають на розлади аутистичного спектру, важко дається навчання поза домом (в кабінеті психолога або в школі). Наприклад, дитина може використовувати для комунікації в школі мову жестів, але ніколи не робити цього вдома. Створення стабільного оточення - найкращий спосіб поліпшити навчання дитини. Дізнайтеся, які методи використовує психолог при роботі з дитиною, і використовуйте їх удома. Запропонуйте психологу проводити сеанси в різних місцях, щоб дитина звикла до навчання в різній обстановці. Також важливо бути послідовним у взаємодії з дитиною й реакції на її поведінку.

Дотримуйтеся чіткого розпорядку дня. Діти, які страждають на розлади аутистичного спектру, найкраще навчаються, дотримуючись сталого розпорядку. Це також пов'язано з необхідністю стабільного оточення й послідовності в діях. Установіть для дитини розпорядок, відведіть певний час для прийому їжі, заняття з психологом, навчання та сну. Намагайтеся звести відхилення від встановленого графіка до мінімуму. Якщо зміни в розпорядку неминучі, підготуйте дитину до цього заздалегідь.

Заохочуйте позитивну поведінку. Позитивні зміни в поведінці дитини з розладом аутистичного спектру - довгий процес, тому постарайтеся помічати маленькі кроки дитини на цьому шляху. Хваліть її, коли вона добре поводить себе або набуває нової навички. Чітко говоріть про те, за що ви хвалите дитину. Шукайте нові способи відзначити її позитивну поведінку: придумайте для неї яку-небудь символічну нагороду або дозвольте пограти з улюбленою іграшкою.

Створіть удома безпечне місце для дитини. Виділіть у будинку місце, де ваша дитина зможе відпочивати й почуватися в безпеці. Так вона навчиться встановлювати межі. Позначити дане місце можна за допомогою візуальних знаків, наприклад, захистити «безпечну зону» кольоровою стрічкою або позначити предмети за допомогою картинок. Можна також зробити весь будинок безпечнішим, особливо якщо ваша дитина відчуває напади гніву або прояви іншої поведінки, яка може спричинити травми.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 2.

ЗНАЙДІТЬ СПОСОБИ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ

Зв'язок з дитиною, яка страждає на розлад аутистичного спектру, встановити складно. Але якщо не розмовляти або навіть не торкатися до дитини, з нею можна встановити спілкування за допомогою інших способів. Спілкування відбувається, коли ви дивитеся на дитину, коли змінюєте тон голосу або використовуєте мову тіла. Те, як ви торкаєтеся до малюка - важливий спосіб комунікації, навіть якщо він ніколи не говорить. Потрібно тільки вивчити мову, за допомогою якої малюк спілкується з вами.

Звертайте увагу на невербальні сигнали. Проявивши достатньо уваги, ви зможете помітити невербальні сигнали, які посилає дитина. Звертайте увагу на відтворені нею звуки, вираз обличчя, жести, які вона використовує для позначення втоми, голоду або інших потреб.

Дізнайтеся, що викликає в дитини напади істерики. Коли вас не розуміють або ігнорують, ви непокоїтеся. Те ж саме відбувається і з дітьми, які страждають на розлади аутистичного спектру. Причина поганої поведінки дитини часто буває в тому, що ви не помічаєте її невербальних сигналів. Напади істерики - це її спосіб спілкуватися, пережити фрустрацію й залучати вашу увагу.

Приділяйте час розвагам. Діти, які страждають на розлади аутистичного спектру, в першу чергу діти. І їм, і батькам більше необхідні повноцінне життя, ніж лікування. Обов'язково плануйте час для ігор. Подумайте, що змушує дитину посміхатися або сміятися й робить більш відкритою. Придумайте спільні заняття, які подарують радість вам обом. Імовірно, дитині сподобаються заняття, в яких вона не буде бачити лікування або навчання. У спільних заняттях, що приносять позитивні емоції, є маса переваг. Гра - це основна частина навчання дітей, при цьому вона не завдає труднощів.

Звертайте увагу на сенсорну чутливість вашої дитини. Багато дітей з аутизмом чутливі до світла, звуків, смаків, дотику й запахів. Деякі діти з цим захворюванням, навпаки, недостатньо чутливі до сенсорних стимулів. З'ясуйте, які погляди, звуки, запахи, рухи або тактильні відчуття викликають у вашої дитини погану поведінку, а які - позитивну. Що викликає стрес у дитини? Що її заспокоює, дратує, радує? Якщо ви зрозумієте, що впливає на малюка найсильніше - ви зможете краще справлятися з проблемами, запобігати складним ситуаціям і формувати позитивний досвід.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 3.

РОЗРОБІТЬ ПЕРСОНАЛЬНИЙ ПЛАН ЛІКУВАННЯ

Сьогодні є так багато методів лікування аутизму, що іноді буває складно вибрати той, що підходить саме вашій дитині. Ви почуєте безліч різних, іноді навіть суперечливих порад від батьків, учителів і лікарів. Розробляючи для дитини план лікування, пам'ятайте про те, що немає єдиного засобу, який підійшов би всім. Кожна людина, яка страждає на розлад аутистичного спектру, унікальна, зі своїми слабкостями й сильними сторонами.

Ефективний план лікування:

- ґрунтується на інтересах дитини;
- передбачає чіткий розпорядок;
- будує навчання на послідовності простих завдань;
- передбачає ретельно сплановані заняття;
- зміцнює позитивну поведінку дитини;
- залучає батьків до процесу лікування.

Лікування дитини повинно відповідати її індивідуальним потребам. Ви знаєте свою дитину краще, ніж будь-хто інший, тому краще за інших розбираєтесь в її потребах. Поставте собі такі запитання:

У чому полягають сильні сторони моєї дитини, а в чому слабкі?

Яка поведінка дитини викликає проблеми, яких важливих навичок їй не вистачає?

Яким способом моя дитина найкраще вчиться - спостерігаючи, слухаючи або роблячи?

Що приносить задоволення моїй дитині і як ці заняття використовувати в її лікуванні та навчанні?

Нарешті, запам'ятайте: неважливо, який план лікування ви виберете, важливо те, наскільки ви самі будете брати участь у цьому процесі. Ви дуже допоможете дитині, якщо братимете участь у лікуванні разом із психологом, дотримуючись його рекомендації вдома. Тому для позитивного результату важливе й ваше хороше самопочуття.

Вибір методів лікування

Є величезна кількість засобів і методів лікування аутизму. Деякі з них спрямовані на усунення поганої поведінки, розвиток комунікативних і соціальних навичок, інші - на розвиток сенсорної інтеграції, моторики, емоційної сфери й чутливості до їжі.

При такому розмаїтті методів важливо самому вивчити їх, проконсультуватися з експертами, ставити їм запитання. Однак не варто покладатися тільки на один метод лікування. Метою лікування повинно бути усунення унікального набору симптомів, які проявляються в дитини. Часто це вимагає комплексного лікування з використанням декількох методів.

Традиційне лікування аутизму включає в себе поведінкову терапію, розвиток навичок мовлення, ігрову терапію, фізіотерапію й розвиток навичок правильного харчування. При цьому потрібно пам'ятати про важливість постійного розпорядку. Слід постійно дотримуватися розробленої програми. Перш за все слід подумати, які навички й моделі поведінки найбільш важливі, і розвивати їх у першу чергу. Вилікувати всі симптоми відразу неможливо.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 4. ШУКАЙТЕ ДОПОМОГИ Й ПІДТРИМКИ

Догляд за дитиною з розладом аутистичного спектру вимагає багато енергії й часу. Іноді ви можете почуватися враженими, схильними до стресу або знесиленими. Виховання дитини - заняття непросте, особливо виховання дитини з особливими потребами. Щоб бути турботливими батьками для своєї дитини, в першу чергу вам потрібно подбати про себе.

Не покладайтеся в усьому тільки на свої сили. Вам не потрібно робити все власноруч! Є багато місць, куди ви можете звернутися по пораду, захист і підтримку:

Група підтримки для людей з розладами аутистичного спектру. Участь у роботі таких груп - ефективний спосіб познайомитися з іншими сім'ями, котрі мають подібні труднощі. Батьки діляться між собою інформацією, запитують поради один у одного й надають один одному емоційну підтримку. Просто спілкуючись із такими ж сім'ями й ділячись своїм досвідом, батьки дітей з розладами аутистичного спектру позбавляються від відчуття ізолюваності.

Послуги няні. Усі батьки потребують перерв для відпочинку. А батьки, які виховують дитину з розладом аутистичного спектру, тим більше. Можна тимчасово доручити обов'язки догляду за дитиною няні, отримавши відпочинок на кілька годин, днів або навіть тижнів.

Індивідуальна або сімейна консультація у психолога. Якщо ви відчуваєте стрес, занепокоєння або депресію, можете проконсультуватися у психолога або психотерапевта. Це безпечний спосіб відкрито поговорити про все, що ви відчуваєте. Сімейна психотерапія допоможе виявити проблеми, які виникають у житті сім'ї у зв'язку з розладом дитини, і налагодити стосунки.

Служби раннього втручання (для дітей до двох років). Діти до двох років можуть отримати допомогу в рамках програми раннього втручання. Для того, щоб узяти участь у даній програмі, дитина спочатку повинна пройти процедуру тестування. Якщо воно підтвердить наявність у дитини проблем з розвитком, з нею почнуть працювати фахівці. Допомога дитині включає в себе поведінкову, ігрову терапію, фізіотерапію та розвиток навичок мовлення. Метою даної програми є підготовка дитини до дитячого садка. Заняття проходять удома або в медичних установах. Щоб дізнатися адресу такої установи, зверніться до педіатра, пацієнтом якого є ваша дитина.

Спеціальні освітні установи (для дітей від трьох років). Діти віком від трьох років та старші можуть навчатися за спеціальними програмами. Як і програми раннього втручання, навчання в допоміжних групах дитячого садка або в спеціалізованих класах школи направлене на задоволення індивідуальних потреб дитини. Діти з розладами аутистичного спектру навчаються в малих групах з іншими дітьми, які мають затримку розвитку. Таким чином, їм приділяється більше уваги, їх навчання має індивідуальний характер. Однак діти повинні частину свого навчального дня проводити у звичайній групі/класі (тривалість цього часу залежить від здібностей дитини). Це робиться з метою створення для дитини умов, які не обмежуватимуть її та за яких вона зможе ефективно навчатися.

Перш за все необхідно, щоб дитина пройшла тестування в дитячому садку або школі. За результатами тестування складається індивідуальний план навчання, який визначає цілі навчання дитини на навчальний рік. У ньому також визначаються спеціальні засоби, які допоможуть досягти цих цілей.

ПОРАДИ ДОРΟΣЛИМ З БЛИЗЬКОГО ТА ДАЛЕКОГО ОТОЧЕННЯ ДИТИНИ

- ~ Застосовуйте планомірну співпрацю дитини з дорослим для того, щоб у неї перед очима завжди був еталонний варіант, з яким вона хоча б зрідка намагалася порівняти свій виріб та інші результати своєї діяльності, а також споглядати дії, рухи дорослого, чути його роздуми. Партнерство з дитиною в різних спільних з нею справах допомагатиме заспокоїти і дати їй відчуття захищеності.
- ~ Дотримуйтеся з переважною більшістю аутичних дітей постійного їх страхування: будьте готові їх спіймати, підхопити, підкласти руку на небезпечне місце тощо, будьте готові запобігти виникненню ситуації, що провокує фізичну самоагресію дитини. Дієвим способом зводити до мінімуму небезпечні дії дитини є їх не підкріплення вами своїми бурхливими реакціями (не лякатися, не засмучуватися, не сердитися). Пам'ятайте, що деякі діти можуть провокувати такі реакції дорослого і при цьому відчувати задоволення і радість.
- ~ Цілеспрямовано опікайте предметну діяльність та гру дитини. У цьому зв'язку забезпечіть виважене ставлення до добору іграшок та предметів, продумуйте цілі з позиції міри їхньої складності (мають відповідати віку, можливостям та інтересам дитини), прискіпливо ставтеся до організації і керівництва дитячою діяльністю.
- ~ Використовуйте більшу прихильність дитини з аутизмом у ставленні до предметів, ніж до людей. На цій основі опосередковано налагоджуйте діалог з ними, наприклад, через музичні інструменти, танці, спортивні ігри. Водночас налагоджуйте слухо-вокальну, слухо-рухову та зорово-рухову координацію загальної і дрібної моторики, формуйте доступний для дитини рівень здатності синтезувати їх в одній діяльності (спонукайте дитину до пошуку зліва-справа, зверху-знизу мелодійної іграшки або дорослого, який їй наспівує чи щось говорить тощо).
- ~ Усувайте з оточення дитини все те, що може налякати її: різкі звуки (ляскання дверима, гуркотіння посудом, сварку, голосну музику); різкі зорові враження (потужні, не захищені джерела світла, раптовий рух в полі зору дитини); різкі запахи, грубі звертання тощо.
- ~ Пам'ятайте, що погляд дорослого, звуки його голосу, наближення і торкання можуть викликати в дитини лише оборонну реакцію у вигляді різних варіантів відсторонення й уникнення (відвертання і відведення очей, небажання слухати, торкатися, вступати в будь-який контакт).
- ~ Підтримуйте елементи спілкування, спроби вступити в контакт, реакції на звертання дорослого. При цьому всіляко враховуйте особливості їхнього здійснення дитиною, оскільки, не зважаючи на те, що дитина «ходить повз людей», вона ніколи не нашттовхується на них, може заплакати, коли на неї чи при ній кричать.
- ~ Систематично використовуйте можливості арт-терапевтичних засобів як соціально прийнятної виходу агресивності та негативних емоцій дитини з аутизмом, безпечного способу

ПОРАДИ БАТЬКАМ ДИТИНИ

Основним орієнтиром розвитку дитини з аутизмом має бути різноманітне, емоційно насичене спілкування з нею батьків. Батьки мають розмовляти з нею більше, ніж зі здоровою дитиною.

- ⇒ Постійно стимулюйте інтерес дитини до зовнішнього світу. Зацікавлене виконання вами режимних моментів і не байдуже, лагідне ставлення до дитини, позначення емоційних станів різними звукосполученнями сприятиме емоційному «зараженню» малюка. Це, своєю чергою, поступово викликатиме в неї потребу в контакті і започаткуватиме поступову зміну дитиною свого власного емоційного (часто агресивного) стану.
- ⇒ Постійно привертайте увагу дитини до своїх дій. Купаючи, одягаючи, оглядаючи тощо дитину, не мовчіть і не ігноруйте дитину, а, навпаки, постійно лагідно стимулюйте її до наслідування. При цьому пам'ятайте, що дитина здатна наслідувати лише те, що в загальній формі вона вже сама може зробити. Добре, коли мама співає, при цьому це можуть бути не тільки пісні: зважаючи на те, що діти з аутизмом краще реагують на музику, ніж на мовлення, варто мовленнєві прояви робити музичними, проспівувати ім'я дитини, свої коментарі, свої прохання, розповіді, похвалу тощо. А розмовляти з такою дитиною – спокійним (бажано навіть тихим) голосом.
- ⇒ Сприяйте більш легкому проходженню дитиною моменту фізичного відриву від себе з тим, щоб запобігти прояву важких форм «почуття краю», коли дитина стає абсолютно нестриманою, некерованою, неслухняною. Постійно формуйте в малюка «відчуття краю» з тим, щоб він поступово переставав лякатися нового в навколишньому середовищі.
- ⇒ Враховуйте, що поруч з байдужістю, афективною блокадою (ізоляцією) стосовно вас, можлива також симбіотична форма контакту, коли дитина відмовляється хоча б на деякий час залишатися без вас при тому, що ніколи не буває з вами лагідною.
- ⇒ На всіх етапах встановлення контакту підбирайте безпечну дистанцію для спілкування і ненав'язливо демонструйте власну готовність до контакту, кожного разу обов'язково починаючи з того психічного рівня, на якому знаходиться дитина.
- ⇒ Під час тактильного контакту з дитиною говоріть їй про свої почуття, включаючи навіть прояви гніву на її опір. При цьому враховуйте, що аутична дитина здатна розуміти ваші почуття і мовлення. Однак емоційні особливості малюка є перепорою процесу сприймання материнської ласки. Важливо продовжувати усувати дитячий опір такими стимулами, які для неї є емоційно надчутливими, дискомфортними (довгий поцілунок, шепіт у вухо тощо). Разом з тим, застосовуйте певну трансформацію стосунків з дитиною, яку (ситуацію) умовно називають «відпусти», коли дитина намагається уникати тривалих емоційних контактів, обіймів, поцілунків. Проте, враховуючи природну автономію дитини з аутизмом, цю можливість треба використовувати обережно.
- ⇒ Застосовуйте (як можливий) метод мобілізації дитини до гри без усіляких вимог і інструкцій лише з метою налагодження емоційно сприятливого, довірливого контакту, навіть не зважаючи на те, що дитина може не звертати на вас увагу.
- ⇒ Постійно стимулюйте емоційні реакції дитини на тепло, прохолоду, вітер, барвисте листя на деревах, яскраве сонце, талий сніг, струмки води, спів пташок, зелену траву, квіти; на забруднені місця в природному довіллі (засмічені, з неприємним запахом, брудною водою) та чисті й затишні галявини тощо. При цьому багаторазово навчайте і заохочуйте дитину використовувати відповідні жести і рухи тіла, вокалізації, недосконалі слова; схвалюйте таку її поведінку.

ПОРАДИ БАТЬКАМ ДИТИНИ

- ⇒ Постійно пом'якшуйте недостатню або повну відсутність потреби в контактах, а також активне, часто з агресивним проявом прагнення самотності і відгородженості від зовнішнього світу. При цьому враховуйте, що діти почувають себе помітно краще, коли їх залишають наодинці. Проте приєднуйтеся до дій дитини, а потім тактовно наполягайте на спільних діях, наприклад, з предметом, яким грається дитина, з книжкою, яку «разом» читають, з мотрійкою, яку почергово складають, з м'ячем, який по черзі прокочують по підлозі тощо.
- ⇒ Навчайтеся зчитувати її елементарні спроби вступати з вами в контакт і посмішкою (лагідним голосом, ніжним поглядом, обіймами, багаторазовим повторенням її імені тощо) заохочуйте дитину до продовження цього контакту. Для формування спрямованого погляду дитини на обличчя дорослого можна «ловити» її погляд, притуливши власні долоні до її скронь, зробити ними ніби шори (долоні розвернуті внутрішнім боком паралельно одна до одної), щоб дитина не могла дивитися вбік, і нахилитися таким чином, щоб очі дитини зустрічалися з очима дорослого.
- ⇒ Враховуйте важливість використання різноманітного й яскравого одягу і прикрас (окуляри, капелюхи, намисто тощо), що викликатиме на себе орієнтовні реакції дитини, стимулюючи її дослідницькі дії і привертаючи її увагу до вас.
- ⇒ Формуйте уявлення про поняття: рідні, близькі, знайомі, чужі люди, правила поведінки з різними категоріями людей; за можливістю, вдома облаштуйте родинний куточок, в якому помістять «дерево роду», фотографії та відео сімейних подій; створіть умови для вправління в налагодженні взаємин з людьми різного віку та статі;
- ⇒ Знайте з різними джерелами інформації (книги, журнали, телебачення, радіо, комп'ютер); показуйте їхню роль в житті людей. Сімейне читання може допомогти налагодити емоційний контакт з дитиною і прищепити їй навички соціальної поведінки. Окрім сімейного читання батьки можуть використовувати і метод спільного малювання, під час якого вони також активно описують словами все, що малюють, терпляче пояснюють дитині послідовність малювання, називають кожну деталь. Якщо дитина не хоче або не може малювати самостійно, дорослі діють її руками. При спільному малюванні батьки можуть самі намалювати, наприклад, автобус, але «забути» домалювати, наприклад, одне колесо. Вони просять дитину домалювати те, що потрібно. Подібна робота позитивно впливає на розвиток сприймання та уяви дитини, вчить її взаємодіяти з дорослими.
- ⇒ Розвивайте відчуття приналежності різних предметів навколишнього середовища, здійснюючи це з урахуванням труднощів розуміння аутичною дитиною зверненого мовлення. Спочатку слід розвивати в малюка вміння обстежувати навколишнє середовище і орієнтуватися в його предметному світі. Цю роботу здійснюйте за допомогою багаторазових повторень і спираючись на коментуюче та звернене мовлення дорослого, перш за все, матері: «Подивись, це (відповідний жест) - годинник. Годинник каже: цок-цок. Де годинник?»; «Пташка (відповідний вказівний жест дорослого). Яка гарна пташка». «Де пташка? Покажи» тощо). Формуйте у дитини елементарний інтерес до іграшок та до інших, оточуючих її, предметів. Вживайте назви тих предметів, які їй добре відомі («Це – лялька. Лялька – твоя. Де твоя лялька? Покажи»).
- ⇒ Діти, які страждають аутизмом, охоче грають в такі ігри, де не потрібно говорити. Потрібно вчити дитину грати в лото, складати головоломки, пазли, викладати мозаїку, аплікації. Так може бути досягнута спільна діяльність - перший крок на шляху до спілкування та взаємодії, налагоджений контакт з малюком.

ПОРАДИ БАТЬКАМ ДИТИНИ

- ⇒ Формуйте в дитини вміння регулювати дії при виборі предмету для ігор, отримати його в руки, використати для досягнення простого результату. При цьому за допомогою простих завдань важливо вчити дитину результативним діям. Для цього малюку, наприклад, покажіть пірамідку в зібраному вигляді. Потім на його очах знімайте і знову надягайте всі кільця на стержень пірамідки. Свої дії супроводжуйте словами: «Була пірамідка, кільця зняли – не має пірамідки. Зараз знову зберемо пірамідку. Будем кільця на стержень надягати. Ось так!» Потім знову розбирайте і збирайте пірамідку. І тільки потім пропонуйте дитині самій здійснити необхідні дії. Цю роботу можна здійснити, використовуючи природні життєві ситуації. Наприклад, коли дитина просить пити, то, поставивши перед нею тарілку і чашку, запропонуйте: «Дивися, ось чашка, а ось тарілка. Куди Марійці налити водички? В тарілочку? В чашечку? Куди? Покажи».
- ⇒ Закінчайте формування в дитини вміння регулювати свої дії тоді, коли вона зможе затримувати або хоча б відстрочувати виконання свого бажання заради іншої мети. Наприклад, маля дуже хоче гратися з м'ячем в кімнаті. У даному разі важливо, щоб дорослий нагадав дитині про те, що в кімнаті можна розбити скло у вікні. Таке пояснення-попередження, зрозуміло, може сприяти тому, що дитина утримається від задуманої гри.

Слід пам'ятати про п'ять «не»:

- Не говорити голосно.
- Не робити різких рухів.
- Не дивитись пильно в очі дитині.
- Не звертатись прямо до дитини.
- Не бути занадто активним і нав'язливим.

Отже, тісне спілкування, постійні розмови з дитиною, пояснення всього, що відбувається, розвиває емоційно-чуттєві якості маленької людини, і з часом він навчиться спілкуватися з близькими, висловлювати свої почуття і емоції за допомогою слів.

Виховання малюка, котрий страждає раннім дитячим аутизмом, має свої специфічні особливості, і займає багато часу і сил. Потрібно постійно займатися з дитиною, у жодному разі не пускаючи на самоплив, інакше розвиток психоемоційної сфери дитини зупиниться або відкотиться на початковий рівень.

Виховання малюка, котрий страждає раннім дитячим аутизмом, має стати способом життя сім'ї, в якій є місце добру, терпінню і великої любові до дитини.

ЗАКЛАДИ, ЯКІ ОПІКУЮТЬСЯ ДІТЬМИ З АУТИЗМОМ В УКРАЇНІ

м. Київ

- * Спеціальна загальноосвітня школа індивідуального навчання «Надія»,
- * Громадська асоціація підтримки осіб з аутизмом «СОНЯЧНЕ КОЛО»,
- * Благодійна організація «ШКОЛА_СХОДИНКИ»,
- * Громадська організація «Школа життя»,
- * Центр соціально-психологічної реабілітації для дітей і молоді з функціональними обмеженнями «Подолання»,
- * Реабілітаційний центр «Родина» для дітей та молоді, які мають функціональні обмеження.

м. Львів

- * Благодійний фонд «Відкрите Серце».
- * благодійний фонд «Контакт».

Інформація для педагогів

В даний час аутизм діагностують приблизно з 2-го року життя і, як правило, відразу ж вводиться інтенсивна терапія дітей. Тому, перш ніж діти потраплять в школу, вони проходять довгий і важкий шлях терапії. Завданням учителів є проведення освіти дитини на додаток до індивідуального терапевтичного процесу.

Коли дитина з аутизмом приходить в школу:

Необхідно знати історію терапії дитини, проводити інтерв'ю;

Дізнатися, яка форма терапії проводиться;

Зв'язатися з терапевтом дитини.

Учні аутистичного спектру є дуже різноманітною групою, як з точки зору соціального функціонування,

Що значить індивідуальний підхід ?

Проведення детальної діагностики здібностей дитини, а також проникливе вивчення діагнозу, його специфічних потреб і можливостей;

Розробка відповідної системи навчання для конкретної дитини, тобто гнучка настройка методів роботи;

Навчання таких тем, яких дитина в даний момент часу найбільш потребує, навіть якщо вона відходить від основної навчальної програми. Слід пам'ятати, що недогляд якоїсь важливої для дитини стадії, може викликати великі труднощі в наздогінці в майбутньому. На практиці це виглядає так, що з одного предмета учень може не знати елементарного матеріалу, а з іншого демонструє чудові знання – повинні піти назустріч цій специфіці та налаштувати програму для цього конкретного учня.

Адаптація навчальних матеріалів до потреб та інтересів дитини – з погляду на різні дефіцити, порушення уваги і сприйняття – важливо розробити такі матеріали, які будуть сприяти навчанню дітей з аутизмом. Найчастіше вчитель повинен підготувати методичні матеріали у вигляді планів занять, планів дій, піктограми, і т. д. На початку здається, що це забирає багато часу але значно полегшує подальшу роботу і навчання.

Які вони, учні з аутизмом?

Серед учнів з аутизмом можуть бути, з одного боку, діти з важкими порушеннями в поведінці і значною або помірною розумовою відсталістю, з іншого боку – діти, з низьким рівнем порушень в поведінці, в інтелектуальній нормі або з неабияким інтелектом (це, наприклад, люди з синдромом Аспергера або так звані високофункціональні люди з аутизмом).

Функціонування цих дітей може бути дуже різне, але кожен з них буде мати наступні особливості:

явні недоліки і порушення в області взаємодії і соціальної поведінки,

затримки і недоліки в опануванні мови і здатності спілкуватися,

обмежена, повторювана поведінка та інтереси.

Крім того, розвиток дитини з аутизмом характеризується дисгармонією. Деякі функції можуть бути з затримкою по відношенню до віку дитини та бути з дефіцитом (наприклад, емоційний розвиток і соціальний), в інших ми можемо спостерігати виняткові здібності, наприклад, зорову пам'ять.

У людей з аутизмом можуть співіснувати інші розлади і захворювання, наприклад, епілепсія, гіперактивність, диспраксія або різного виду алергії .

З погляду на велику різницю в інтелектуальному, соціальному і комунікаційному функціонуванні освіта цієї групи людей є великим визнанням в стосунках з іншими учнями з особливими освітніми потребами.

В даний час немає системи, що дозволяє забезпечити хорошу підтримку в галузі освіти учням з аутистичними порушеннями.

Ці учні реалізують навчання в школі по-різному:

- у виховних командах
- в особливих школах, класах для дітей з аутизмом,
- в інтеграційних класах,
- у громадських школах,
- у формі індивідуального навчання.

У кожному з цих місць, унікальний, але важкий учень аутистичного спектру зустрічається з унікальним викладачем!

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Люди з аутизмом хочуть вчитися!

Люди з аутизмом хочуть краще зрозуміти і пізнати світ, в якому вони живуть.

Безперервне навчання запобігає застою розвитку і регресії.

Безперервне навчання зменшує число складних варіантів поведінки.

Безперервне навчання підвищує мотивацію до дії.

Це допомагає реалізувати їх захоплення та інтереси.

Функціонування людей з аутизмом – на що звернути особливу увагу?

Соціальна та емоційна сфера

Це одна з ключових галузей, в яких розвиток дитини аутистичного спектру проходить неправильно. Дитина з аутизмом має порушену здібність направленої двосторонньої участі в соціальних взаємодіях.

Дослідження показали (L. Wing, J. Gould, 1979), що діти з аутизмом можуть проявляти різні моделі поведінки в контактах з іншими.

Одну групу складають діти, які найчастіше відступають, уникають взаємодії з дорослими і з однолітками. Можуть звертатися до інших, але, в основному, в ситуації, коли щось потрібно.

У другій групі дітей з аутизмом поведінка наближена до пасивності. Діти не заводять спонтанних контактів з іншими (за винятком випадків, які служать для задоволення їх потреб), але приймають їх з боку інших. Ви можете заохочувати їх до участі у спільній діяльності.

Третя група-це діти, які спонтанно вступають у контакт, але вони роблять це дивним чином, просто неадекватно ситуації. Вони мають труднощі в розумінні точки зору іншої людини. Можуть задавати постійно одні і ті ж питання, говорити тільки на тему, яка їх цікавить, вони не можуть підтримувати контакти і розмови в темі, запропонованій партнером.

Діти з кожної з цих груп потребують від вчителя трохи інший підхід до способу їх навчання (наприклад, налаштувати систему стимулювання) і включення в групу однолітків.

Діти аутистичного спектру (різною мірою) мають труднощі з читанням емоцій, розуміння причин емоцій, думок, намірів і намірів інших людей. Це пов'язано з порушеною здатністю інтуїтивного мислення, про власні і чужі думки (так звана Теорія Розуму). Розвиток соціальних навичок є одним з ключових цілей в терапії дитини з аутизмом. Тому ці діти повинні бути забезпечені ревалідаційними заняттями, спрямованими на поліпшення соціального функціонування (робота над розв'язанням Теорії Розуму, вивченням норм і правил соціальної роботи, навчанням і розвитком навичок адекватної поведінки в різних ситуаціях). Дуже важливо, щоб ці навички дитина могла (при підтримці дорослого) застосовувати в ситуації за межами класної кімнати.

Спілкування

Рівень спілкування дітей з аутизмом дуже різноманітний. Слід звернути увагу на два аспекти:

спосіб, за допомогою якого дитина спілкується – робота з мовою, або альтернативними способами спілкування,

розуміння дитиною важливості спілкування – того, що вона служить обміну інформацією між людьми, створенні і підтримці відносин.

У значної частини дітей з аутизмом мова не розвинулася, або настільки неправильна, що серйозно ускладнює ефективну комунікацію. У високофункціональних дітей з аутизмом та синдромом Аспергера мова і користування мовою розвинені на тому ж рівні, як у правильно розвинених дітей. Однак слід пам'ятати про специфіку пізнавального функціонування, що може утруднити взаємне порозуміння (наприклад, буквально розуміння мови, специфічно пов'язані значення слів). Навіть у тих дітей, які вільно володіють мовою виникають проблеми в спілкуванні. Це невміння або обмежена здатність до ведення діалогу, тенденція говорити тільки на тему цікавій дитині, нелогічне реагування на те, що говорить інша людина (на її вислови), утруднення в точному формулюванні своїх думок, або створення довгих висловлювань.

Пізнавальні функції

З огляду на те, що у дітей аутистичного спектру виникають різні труднощі, (наприклад, серйозні порушення в поведінці, проблеми зі зв'язком) важко діагностувати їх когнітивні навички за допомогою стандартних інструментів.

Аутизм **не є** рівнозначним з обмеженими розумовими можливостями, навіть якщо воно було виявлено в дитині.

У діагностиці здібностей дитини, а також у викладанні слід враховувати інший спосіб сприйняття й обробки інформації.

У дітей з аутизмом часто зустрічаються:

- перевага візуального мислення над вербальним;
- хороші спостережні зорові навички і зорова пам'ять;
- труднощі в засвоєнні абстрактних понять в абстрактному мисленні;
- труднощі в узагальненні знань і умінь;
- створення специфічних змістових асоціацій;
- буквальне розуміння мови;
- труднощі в причинно-наслідковим мисленні;
- прив'язаність до рутини, відсутність або мала гнучкість в мисленні;
- переважання механічної пам'яті над змістовою ;
- переважання уваги, мимовільної до довільної;
- ослаблена допитливість, пізнавальна і внутрішня мотивація, вибірковість інтересів;
- порушення в прийомі та інтеграції сенсорних стимулів

ЩО ВАЖЛИВО В РОБОТІ З УЧНЕМ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ?

Учню слід надати:

- стабільність та передбачуваність планів дня в школі, плану конкретного уроку або заняття на рівні, зрозумілим для дитини;
- допомогу в орієнтації у просторі школи: наприклад: маркування приміщень в зрозумілому для учня, складання плану школи;
- попередження про зміни, наприклад, про заміну, скорочення уроків або відвідування,
- визначення тривалості активності, наприклад, шляхом визначення кількості завдань, або через звуковий сигнал
- підготовка додаткових завдань або іншого заходу в ситуації, коли учень з аутизмом закінчить роботу раніше, ніж його однокласники;
- сенсорний комфорт;
- ідеальне місце у класі (наприклад, подалі від вікна, в першому ряду, так щоб легше було йому зосередити увагу на вчителя);
- виділення місця, в якому учень з аутизмом може розслабитися і відключитися, якщо буде переважати така необхідність;
- візуальний канал передачі інформації;
- плани у вигляді наочної інформації зрозумілої для конкретної дитини (див., наприклад: конкретні предмети, що позначають дані активності, через фотографії, малюнки, піктограми або етикетки з написами);
- підготовка фотографій, схем, діаграм, таблиць, дослідів, які б якомога повніше ілюстрували і впорядкували б інформацію, що міститься в тексті автора підручника;
- підтримка усних команд представленням їх у візуальний/зоровий, в залежності від рівня розуміння учня, наприклад, записуючи рядки на аркуші, показ піктограми, або фотографії;
- контрольований спосіб говорити;
- зверніть увагу на те, що команда направлена до всього класу була отримана учнем з аутизмом, і, якщо це необхідно, направляючи її також індивідуально для нього;
- передача інформації – “не заливати потоком слів”, робіть перерви між фразами, щоб у дитини був час на обробку інформації;
- після завдання, питання, команди, дати час дитині на реакцію;
- уникаючи сарказму і натяків, пояснення метафор;
- формування команд прямо, задавати конкретне питання;
- питання без можливостей для вибору, наприклад, замість: “Що ти хочеш тепер робити?” – це: “ви Хотите зараз читати чи писати?”;
- розгляд на гучність мови, особливо при дітях з підвищеною чутливістю слуху;
- підтримка самостійної роботи;

- подання завдання ясно для дитини, розбити його на більш дрібні етапи;
- іноді зниження складності задачі або її вкорочення;
- також можна надати дитині чи зробити разом з нею план виконання завдання,
- чітко визначити, коли кінець завдання;

посилення мотивації у процесі навчання і самооцінки:

- ◇ використання інтересів дитини і улюблених форм роботи в процесі навчання новим навичкам (використовувати поняття “менше”- “більше”);
- ◇ розробка системи заохочень, особливо при більш складних завданнях чи мало цікавих для дитини;
- ◇ оцінки не завжди мотивують дитину з аутизмом;
- ◇ створення ситуацій, в яких дитина буде мати поштовх до успіху, використання спеціальних здібностей дитини та її інтересів, для підвищення її статусу в класі;
- ◇ дозвіл учню на застосування власних методів для рішення завдань (попросити його про їх демонстрацію, пояснення);
- ◇ підтримка учня у встановленні і підтримці відносин з однолітками – учень з аутизмом може мати великі труднощі з початком розмови, підставою дружби, варто підтримати його в діях, якщо він висловлює бажання брати участь у житті класу.

Може бути важливим «попередження» усіх інших учнів, як вони можуть реагувати на поведінку свого аутистичного колеги.

Важливим є співпраця з батьками дитини. Обмін інформацією між батьком і вчителем є важливим елементом в процесі терапії та освіти дитини з аутизмом.

Важливим є також співпраця зі спеціалістами, які мають заняття з дитиною в школі і спеціалізованими організаціями, в яких проведена терапія:

узагальнення знань і вмінь вправ під час терапевтичних занять, наприклад, навички спілкування (звернення з проханням про допомогу, встановлення контакту з колегою), застосування знань соціальних правил і норм у в конкретних ситуаціях,

застосування на уроках і перервах альтернативних способів спілкування, які вчить дитина.

ЯК ПЕРЕВІРЯТИ ЗНАННЯ УЧНЯ З АУТИЗМОМ?

Ось декілька порад:

- ◆ зробіть тест адаптований для конкретної дитини;
- ◆ візьміть до уваги роботу дитини, його орієнтири інтелектуальні здібності, його рівень та спосіб спілкування, його концентрації уваги;
- ◆ пам'ятайте, що ви дійсно перевіряєте: чи вміння писати тест або знання;
- ◆ використовуйте форму тесту, а не форму опису;
- ◆ складіть тест з використанням матеріалів і візуального контенту, мультимедійного;
- ◆ якщо потрібно, задайте додаткові питання та/або питання допоміжні
- ◆ підготуйте письмовий, а не усний тест;
- ◆ візьміть на тест і оцінку людини з аутизмом більше часу;
- ◆ не кричіть на дитину;
- ◆ частину навичок, перевірте в іншій ситуації, якщо це доцільно ;
- ◆ будьте люб'язними до дитини;
- ◆ не відсторонюйтеся від дитини – це дозволить об'єктивно оцінити її здібності;
- ◆ застосуйте відповідну мотивацію і задоволення за виконання роботи.

ТОП-6 КНИГ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ-АУТИСТАМИ ТА ЛЮДЬМИ З РАС

Нурієва Л.Г. Розвиток мовлення у аутичних дітей у двох частинах.

Комплект складається з методичної розробки та карток, що допомагають у роботі з дітьми-аутистами, які не говорять. Методика також підходить для розвитку мовлення у дітей з сенсорною та моторною алалією і для занять вдома.

Книга витримала 9 (!) видань. Велика увага надається створенню мотивації до спілкування.

Чим корисна книга? На сторінках описані не тільки прийоми роботи над розширенням фраз, навчання читанню (по складах та глобальному), а й наводяться приклади діалогів, тем, занять (в кінці методики їх 15), історії конкретних дітей. Одна з глав, присвячена роботі з дітьми 2-3 років.

Нурієва звертає увагу на наочний матеріал, дотики, артикуляцію, запахи та участь мами аутиста у процесі навчання та організація робочого місця. Заслужують увагу техніки формування структури простого речення. У

книзі багато зручних таблиць, у яких зібрані команди, відповідність букви і жесту; дії, спрямовані на розуміння команд дитиною та ін.

Олена Янушко. Ігри з аутичною дитиною// Встановлення контакту, способи взаємодії, розвиток мови, психотерапія

Ще одна книга російського практика з малюнками автора. Янушко описує проблематику людей з аутизмом: їх залежність від інших людей у соціальному плані, невміння регулювати власну поведінку та орієнтуватися у просторі і часі без спеціальних візуальних підказок. Автор розвінчує міфи, які поширюються у медіа щодо таких людей про їх геніальність та звертає увагу на підготовку спеціалістів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Янушко описує види ігрової діяльності, які можна використовувати під час навчання аутичної дитини. У посібнику зібрано види стереотипних, сенсорних, терапевтичних, спільних ігор та методи психодрами.

Корисність рекомендацій ще у тому, що автор звертає увагу на важливість освоєння побутових ритуалів, режиму дня, озвучування щоденних дій та акцент уваги на їх послідовності. Цей посібник написаний зрозумілою мовою і може використовуватися батьками дитини-аутиста.

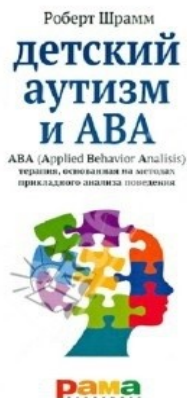

Роберт Шрамм. Дитячий аутизм та АВА

АВА — це терапія, основана на методах прикладного аналізу поведінки. Автор називає АВА-терапію мовою аутизму. Роберт Шрамм — сертифікований спеціаліст в області АВА. У посібнику безліч технік та методик, спрямованих на покращення поведінки дитини незалежно від ступеню тяжкості порушення.

У методиці описані основні сходинки формування навчального контролю, а також способи реакції на маніпулятивну поведінку аутиста — привертання уваги, ухиляння від виконання інструкції, самостимуляція (самозбудження). Шрамм описує історії дітей, з якими йому доводилось працювати — від запиту батьків щодо проблемної поведінки, до отримання адекватної поведінки за допомогою стимулів спеціаліста.

Описуючи інструменти (принципи АВА та техніки V/B), які допомагають корегувати поведінку дитини, Шрамм згадує інтонацію голосу — при цьому командному тону надається 25% усіх звернень до дитини. Спеціаліст акцентує на тому, що важливо встановити контакт з дитиною аутистом та взяти під свій контроль усі предмети, які хоче отримувати вихованець. Шрамм наполегливо рекомендує у спілкуванні з аутистом використовувати 75% звернень у розповідальному тоні. Шрамм зауважує, що дитина захоче навчатися, коли дорослий оволодіє цими техніками у повній мірі.

Р. Макдональд, С. Лангер. Розрізняємо та співставляємо
Навчання дітей з РАС базовим навичкам дискримінації на основі прикладного аналізу поведінки// Керівництво для поведінкових аналітиків та батьків, знайомих з основами АВА

Основу цього комплексного керівництва складає програма послідовного навчання — а це результат 30-річних наукових спостережень, учасниками яких стали автори посібника. Макдональд та Лангер — ліцензійовані психолог та педагог, які ефективно допомагали дітям з особливостями інтелектуального розвитку, у тому числі з розладами аутичного спектру.

11 глав книги присвячені тому, як навчити дитину вміти розрізняти та співставляти предмети — основа життєвої навички, яка допомагає у прийнятті рішень щоденно. Автори приділяють увагу блочному навчанню, стимулам та процедурам підказок. У книзі додається чотири типові бланки даних для спостереження оволодінням учбових навичок та словник термінів. Цікавий ілюстративний матеріал: є фото з занять, приклади навчального матеріалу, який можна використовувати у роботі, таблиці спостережень, на які може опиратися спеціаліст, покрокові інструкції з фото, як саме допомогти дитині

оволодіти тими чи іншим навичками.

Костін А. Допомога у соціальній адаптації підліткам та молодим людям з розладами аутичного спектру.

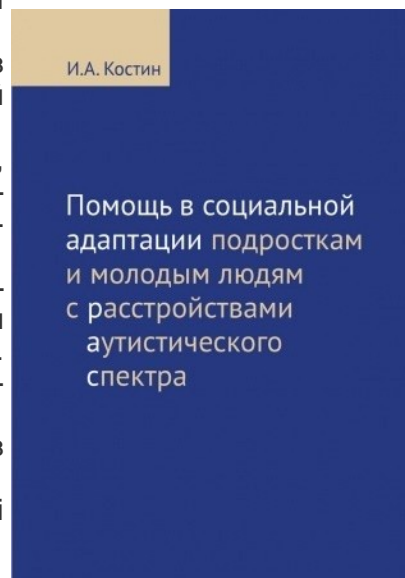
Ця книга присвячена роботі з підлітками та дорослими людьми з РАС. Особливість її в тому, що це досвід російського педагога, який працював також з групами людей з РАС.

Детально розглядається, яка існує динаміка розвитку людини з РАС, кризи та принципи допомоги. Окремі глави присвячені таким методам корекції, як бесіда, ведення особистого щоденника, спільне читання художньої літератури.

У кінці посібника є 5 додатків: опитувальник “Сформованість соціальних знань та навичок”, почуття людини та їх прояв, чим відрізняється поведінка дорослої людини та дитини, приклад сімейного бюджету. Великим плюсом цього видання, на відміну від перекладних, є перелік книг та статей російських авторів, а також електронні публікації.

У монографії наводяться цитати з щоденників дорослих людей з РАС, які допомагають краще зрозуміти поведінку таких людей.

У книзі представлені методи, які дали найбільший результат у роботі з підлітками та дорослими людьми з РАС.

Діти з РАС. План корекційно-розвиткової роботи

Авторський колектив українських спеціалістів представляють у посібнику традиційні та інноваційні методи, прийоми корекції аутистичних проявів. У написанні методички взяли участь дефектолог, психолог, логопед ДНЗ.

Два розділи посібника розкривають теми особливості розвитку дітей з РАС, а також комплексний підхід у корекційній роботі. Додається список використаної літератури українських педагогів, а також додатки, на основі яких можна діагностувати дитину з РАС, скласти індивідуальну картку розвитку, звернути увагу на особливості ігрової діяльності та використати арсенал ігор та вправ, які додаються в якості зразків з фото, є перелік терапевтичних та сенсорних ігор для корекції аутистичних проявів.